

2. Бирюков В.В. Основы промышленной биотехнологии / В.В. Бирюков. – М.: Колос, 2004. – 296 с.
3. Мельничук М.Д. Біотехнологія рослин : підручник / М.Д. Мельничук, Т.В. Новак, В.А. Кунах. – К.: Поліграф-Консалтинг, 2003. – 520 с.
4. Сельскохозяйственная биотехнология : учебник / В.С. Шевелуха, Е.А. Калашникова, С.В. Дегтярев и др. : под ред. В.С. Шевелухи. – М.: Высшая школа, 1998. – 416 с.
5. Елинов Н.П. Основы биотехнологии / Н.П. Елинов. – Санкт-Петербург: Наука, 1995. – 600 с.
6. *Encyclopedia of Physical Science and Technology* ; 3rd Edition : Biotechnology / Editor Robert A. Meyers. – London: Academic Press Edition : 3rd, 2001. – 911 p.
7. *Engineering and Manufacturing for Biotechnology Series : Focus on Biotechnology* / Hofman, M. ; Thonart, P. (Eds.) – Springer, 2001. – Vol. – 4496 p.
8. Новітні технології біоенергоконверсії : монографія / [Я.Б. Блюм, Г.Г. Гелетука, І.П. Григорюк, В.О. Дубровін, А.І. Ємець, Г.М. Забарний, Г.М. Калетник, М.Д. Мельничук, В.Г. Мироненко, Д.Б. Рахметов, С.П. Циганков]. – К: "Аграр Медіа Груп", 2010. – 360 с.
9. Режим доступу: <ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp7/kbbe/docs/about-kbbe.pdf>.

Рассмотрены основные направления развития биотехнологий в АПК Украины. Приведена типичная схема биотехнологического производства в условиях аграрного сектора. Обоснована классификация биотехнологического оборудования агропромышленных производств.

Биореактор, биотехнология, оборудование, классификация.

Basic directions of agricultural biotechnologies development in Ukraine are considered. A typical chart of biotechnological production in the conditions of agricultural sector is brought. Classification of biotechnological equipment of agroindustrial productions is reasonable.

Bioreactor, biotechnology, equipment, classification.

УДК 665.3:531.31

КІНЕТИКА ПРОЦЕСУ ВІДСТОЮВАННЯ ВІДЖАТОЇ ОЛІЙНОЇ МАСИ

**Г.А. Голуб, доктор технічних наук
М.Ю. Павленко, аспірант***

Розроблена кінетична модель процесу відстоювання віджатої соняшникової олійної маси.

Відстоювання, кінетика, седиментація, олія, осад.

*Науковий керівник – доктор технічних наук Г.А. Голуб

© Г.А. Голуб, М.Ю. Павленко, 2012

Постановка проблеми. Виробництво рослинної олії – це багатоопераційна технологія, яка вимагає очистки олійної маси шляхом фільтрації. Без цієї операції олія не буде відповідати нормативним показникам. Але фільтрація – це енергозатратний, металомісткий та відносно дорогий метод очистки олійної маси. Альтернативою може бути процес отримання чистої рослинної олії шляхом осадження механічних решток, восків, смол та інших речовин, що присутні в сирій олійній масі.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням процесу відстоювання рідин, як методом їх очистки займалися: Кавецький Г.Д., який встановив, що в обертовому потоці на підвішену частинку діє відцентрова сила, під дією якої частинка рухається від центру до стінки апарату зі швидкістю, рівній силі осадження [2]; Стабніков В.Н., який розрахував, виходячи із особливостей руху твердих частинок в рідкому середовищі, критеріальне рівняння для розрахунку процесу осадження [3]; Шалугін В.С., який проаналізував відстійники та встановив, що осадження під дією відцентрової сили ефективніше, ніж відстоювання під дією сили тяжіння [5]. Суттєвий вклад в розробку кінетичних рівнянь гідролітичного перетворення вуглеводнів вніс Холькін Ю.І. [4]. Кінетичні рівняння для опису процесу ферментації органічної речовини у процесі виробництва компостів та субстратів використано також у роботі [1]. Однак на даний час у доступних джерелах відсутні літературні дані щодо опису за допомогою кінетичних рівнянь осадотворення під час відстоювання віджатої олійної маси.

Мета досліджень. На основі дослідження процесу відстоювання віджатої соняшникової олійної маси отримати кінетичне рівняння, що характеризує швидкість осадотворення.

Результати досліджень. Технології виробництва олії постійно удосконалюються в напрямку зменшення питомої енергомісткості та поліпшення якості продукції. Вважаючи, що швидкість відстоювання віджатої соняшникової олійної маси та утворення осаду під час седиментації пропорційна об'єму осаду, кінетичне рівняння седиментації осаду в диференційній формі буде мати вигляд [1]:

$$\frac{dV}{d\tau} = -k(V - V_{гр}), \quad (1)$$

де V – об'єм осаду на поточний момент часу седиментації, м³;

$V_{гр}$ – граничний об'єм осаду, який утворюється під час седиментації олії, м³;

k – параметр процесу седиментації олії, який характеризує її швидкість, год.⁻¹;

τ – час седиментації олії, год.

Провівши математичні перетворення рівняння (1)

$$\frac{dV}{V - V_{GP}} = -k d\tau;$$

та інтегрування диференційного рівняння отримаємо:

$$\ln(V - V_{GP}) = -k\tau.$$

У межах зміни об'єму осаду від початкового значення до поточного, одержимо однопараметричне рівняння процесу седиментації осаду, яке визначає об'єм осаду на поточний момент часу:

$$\begin{aligned} \frac{\ln(V - V_{GP})}{\ln(V_0 - V_{GP})} &= -k\tau; \quad \frac{V - V_{GP}}{V_0 - V_{GP}} = \exp(-k\tau); \\ V - V_{GP} &= (V_0 - V_{GP})\exp(-k\tau); \\ V &= V_{GP} + (V_0 - V_{GP})\exp(-k\tau), \end{aligned} \quad (2)$$

де V_0 – початкове значення об'єму невідстояної олії, м³.

В той же час кількість олії, яка відстоялася на поточний момент часу, становить:

$$V_0 - V = V_0 - V_{GP} - (V_0 - V_{GP})\exp(-k\tau) = (V_0 - V_{GP})[1 - \exp(-k\tau)]. \quad (3)$$

Привівши кількість відстояної олії на поточний момент часу до початкового значення об'єму не відстояної олії, одержимо формулу для визначення рівня відстоювання олії на поточний момент часу

$$\frac{V_0 - V}{V_0} = \frac{(V_0 - V_{GP})}{V_0} [1 - \exp(-k\tau)] = \alpha = \alpha_0 [1 - \exp(-k\tau)], \quad (4)$$

де $\frac{(V_0 - V_{GP})}{V_0}$ – максимальний рівень відстоювання олії в процесі

седиментації, відносних одиниць.

Експериментально встановлено, що максимальний рівень відстоювання олії під час седиментації становить 0,82%, тоді кінетичне рівняння процесу відстоювання олії (4) буде мати вигляд:

$$\alpha = 0,82 [1 - \exp(-k\tau)]. \quad (5)$$

Розрахунок параметра процесу седиментації олії, який характеризує її швидкість, проведемо згідно методики [4] та на основі експериментальних даних за формулою:

$$k = \exp\left(\frac{N^{-1}}{\sum Y - \sum Z}\right), \quad (6)$$

де N – кількість вимірів;

$$Y = \ln\left(\ln \frac{1}{1 - \beta}\right);$$

$$Z = \ln \tau; \quad \beta = \frac{\alpha}{\alpha_0}.$$

Вихідні дані та розрахунок приведені в табл. 1. Розрахунки показали, що для процесу седиментації олії швидкість відстоювання осаду становить $k = 0,0921 \text{ год}^{-1}$.

1. Розрахунок параметра відстоювання олії.

α , відносних одиниць	τ , діб	α_0 , відносних одиниць	$\beta = \alpha\alpha_0^{-1}$	$(1 - \beta)^{-1}$	$Y = \ln(\ln(1 - \beta)^{-1})$	$Z = \ln \tau$
0,08	1		0,10	1,11	-2,23	0,00
0,17	2		0,21	1,26	-1,47	0,69
0,29	3		0,35	1,55	-0,83	1,10
0,46	6		0,56	2,30	-0,18	1,79
0,55	12	0,82	0,67	3,04	0,11	2,48
0,67	24		0,82	5,61	0,54	3,18
0,77	48		0,94	15,67	1,01	3,87
0,81	72		0,99	135,92	1,59	4,28
0,82	96		1,00	1171,48	1,96	4,56

Таким чином, в остаточному вигляді, кінетичне рівняння процесу седиментації олії буде мати вигляд:

$$\alpha = 0,82 [1 - \exp(-0,0921\tau)] \quad (7)$$

У графічному вигляді кінетичне рівняння (7) приведено на рис. 1.

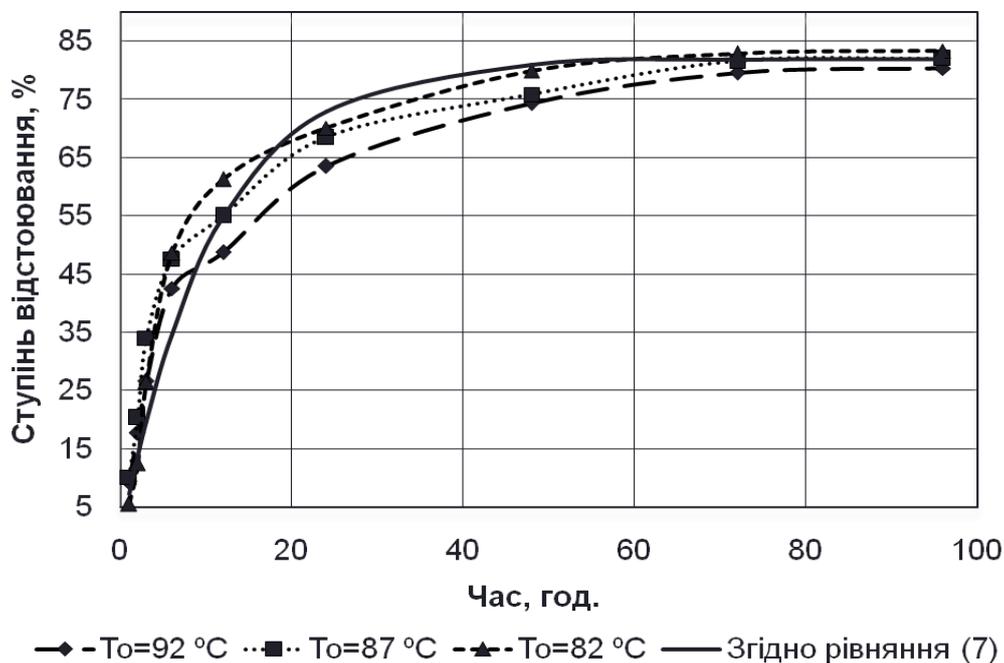

Рис. 1. Кінетика процесу седиментації.

Встановлено, що з першої до третьої години швидкість відстоювання незначна. У подальшому швидкість руху лінії розділу олії і осаду збільшується, після другої доби процес утворення осаду сповільнюється. Упродовж третьої доби відбувається процес освітлення олії.

Швидкість відстоювання віджатої соняшникової олійної маси знайдемо як диференціал рівняння (3) по часу:

$$\frac{d(V_0 - V)}{d\tau} = \gamma k(\alpha_0 V_0) \exp(-k\tau). \quad (8)$$

де γ – коефіцієнт перерахунку, мм/мл.

Аналіз показав, що упродовж першої доби швидкість відстоювання соняшникової віджатої олійної маси висока, з першої по другу добу вона сповільнюється, а з другої по четверту – мінімальна з остаточним наближенням до 0 (рис. 2).

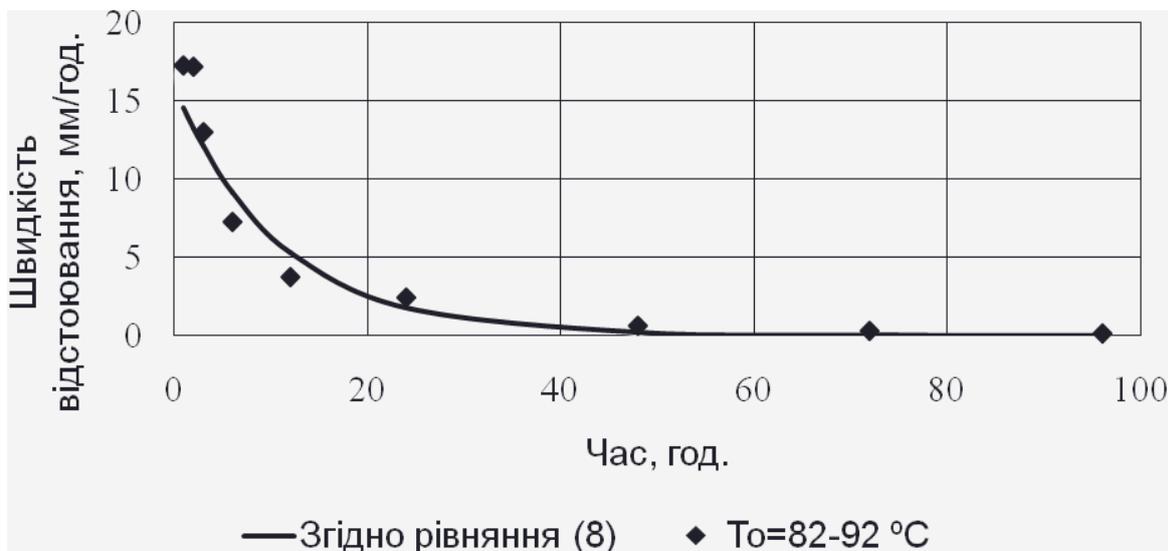

Рис. 2. Залежність швидкості відстоювання віджатої соняшникової олійної маси від часу.

Висновок. Таким чином, розроблено кінетичні рівняння процесу седиментації олії, які можуть бути використані для визначення конструктивних параметрів відстійників віджатої олійної маси.

Список літератури

1. Голуб Г.А. Агропромислове виробництво їстівних грибів / Г.А. Голуб // Механіко-технологічні основи. – К.: Аграрна наука, 2007. – С. 66–74.
2. Кавецкий Г.Д. Процессы и аппараты пищевых технологии / Г.Д. Кавецкий, Б.В. Васильев ; 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Колос, 2000. – С. 124–139.
3. Проектирование процессов и аппаратов пищевых производств / [под ред. В.Н. Стабникова]. – К.: Вища школа, 1982. – С. 21–28.
4. Холькин Ю.И. Технология гидролизных производств / Ю.И. Холькин. – М.: Лесная промышленность, 1989. – 496 с.

5. Шалугін В.С. Процеси та апарати промислових технологій : навчальний посібник / В.С. Шалугін, В.М. Шмандій ; М-во освіти і науки України, Кременчуцький державний політехнічний університет імені Михайла Остроградського. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – С. 59–77.

Разработана кинетическая модель процесса отстаивания отжатой подсолнечной масляной массы.

Отстаивание, кинетика, седиментация, масло, осадок.

The kinetic model of process of defending of the wrung out sunflower oily mass is developed.

Defending, kinetics, sedimentation, butter, sediment.

УДК 621.873

ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЖИМУ РОЗГОНУ ОДНОМАСОВОЇ ДИНАМІЧНОЇ СИСТЕМИ ІЗ ВРАХУВАННЯМ СИЛ ОПОРУ

***В.С. Ловейкін, доктор технічних наук
Ю.О. Ромасевич, кандидат технічних наук***

Приведено розв'язання оптимізаційної задачі керування рухом динамічної системи. Критеріями оптимізації виступають інтегральні функціонали з підінтегральними виразами „енергій” прискорень та ривків системи із врахуванням сили опору. Розв'язання оптимізаційних задачі виконується методом варіаційного числення. Рівняння Ейлера-Пуассона розв'язується при симетричних та несиметричних крайових умовах.

Оптимізація перехідних режимів, одномасова динамічна модель, сила опору.

Постановка проблеми. До сучасних механізмів і машин пред'являються високі вимоги щодо продуктивності, економічності, енергоефективності, надійності тощо. Для забезпечення цих вимог необхідно певним чином обирати режими їх руху. Одним із способів виконати такий вибір є синтез потрібного режиму руху із забезпеченням різноманітних додаткових умов, наприклад: необхідно обрати режим руху механізму при забезпеченні мінімуму середнього значення квадрату прискорення деякої ланки механізму. Це дозволяє експлуатувати механізм при якнайменших динамічних навантаженнях, які виникають у елементах машини. Зменшення

© В.С. Ловейкін, Ю.О. Ромасевич, 2012